

AR TIKRAI PIRATAVIMUI LIETUVOJE ATĖJO PABAIGA? DABARTIS IR ATEITIES PERSPEKTYVOS

Airida Buzaitė, Aušrinė Dambrauskaitė

Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto

3-io kurso studentės

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius

El. paštas: airidabuzaitė1@gmail.com; ausrine.dambrauskaite@gmail.com

Mokslinio darbo akademinis vadovas prof. dr. Ramūnas Birštonas

El. paštas: ramunas.birstonas@tf.vu.lt

Mokslinio darbo praktinis vadovas lekt. dr. Stasys Drazdauskas

El. paštas: stasys.drazdauskas@tf.vu.lt

Straipsnyje analizuojama Lietuvos Respublikos teisinio reguliavimo problematika piratavimo atžvilgiu bei piratavimo problemos sprendimo būdai.

The article analyzes the problematic aspects of legal regulation of the Republic of Lithuania in relation to piracy and the ways of solving the problem of piracy.

Ivadas

2019 metais žodžiai autorių teisės ir piratavimas ne kartą atsidūrė pirmuose naujiųjų portalų puslapiuose. Viena iš priežasčių kodėl – Lietuvos radijo ir televizijos komisijos priimtas sprendimas įpareigoti interneto tiekėjus blokuoti vienas populiariausių svetainių skirtų nelegaliai filmų peržiūrai – torrent.ai ir filmai.in. Sprendimą sankcionavo Vilniaus apygardos teismas. Tačiau, nelegalios filmų peržiūros problema nebuvo išspręsta ir vartotojai vis dar atranda naujų būdų pasiekti šias svetaines, nepaisant to, kad įprastinėmis sąlygomis jos turėtų būti nepasiekiamos. Atsižvelgdamos į šios problemos aktualumą, straipsnyje aptarsime teisinio reguliavimo problematiką piratavimo aspektu bei pasiūlysim naujus piratavimo problemos sprendimo būdus.

Europos intelektinės nuosavybės tarnyba atliko tyrimą¹, kuriame buvo lyginamas piratavimo internete lygis 2017 – 2018 metais. Lietuva šio tyrimo analizėje priskiria-

¹ ONLINE COPYRIGHT INFRINGEMENT IN THE EUROPEAN UNION MUSIC, FILMS AND TV (2017-2018), TRENDS AND DRIVERS, European Union Intellectual Property Office, 2019.

ma prie lyderių, tik deja ne prie tų, į kurias norėtusi lygiuotis, o prie lyderiaujančių pagal piratavimo mastą. Abiejų šalių – pirmoje vietoje esančios Latvijos, o antroje – Lietuvos, vidutinis interneto vartotojas prie piratinių interneto svetainių jungėsi daugiau negu 26 kartus per mėnesį. Šis skaičius beveik 3 kartus viršija Europos Sąjungos vidurkį, kuris yra 9,7 karto.

Tai, kas sukuriama pasitelkiant žmogaus protinę ir kūrybinę veiklą, vadinama intelektine nuosavybe. Asmuo turi būti motyvuojamas kurti naujus kūrinius, o motyvacija gali atsirasti tik tada, kai autoriaus asmeniniai ir turtiniai interesai yra saugomi². Įstatymai Lietuvoje, autorių teisių saugomais objektais, pripažįsta įvairius kūrybinės veiklos rezultatus – literatūros, rašytinius ir žodinius mokslo kūrinius, audiovizualinius, fotografijos ir dailės kūrinius bei kitus objektus. Nors šie objektai yra saugomi, tačiau kaip ir kiekvienas teisės institutas, nėra atsparūs pažeidėjams.

Šio darbo **tikslas** – apžvelgti Lietuvos praktiką piratavimo klausimu bei pasiūlyti naujus būdus piratavimo problemai spręsti. Darbo **uždaviniai**: 1. Atskleisti pagrindinio šiuo metu Lietuvoje taikomo kovos su piratavimu būdo – blokavimo veiksmingumą. 2. Atskleisti kompensacijos dėl padarytos žalos išieškojimo instituto veiksmingumą. 3. Pasiūlyti naujus būdus piratavimo problemai spręsti.

Darbe taikomi šie tyrimo **metodai**: lyginamasis, sisteminis, teleologinis. Teleologinis ir sisteminis metodai taikomi aiškinant piratavimo reglamentavimo problematiką. Lyginamasis metodas taikomas siekiant atrasti būdus kaip piratavimo problema galėtų būti išspręsta bei pritaikant juos dabartiniam teisiniam reguliavimui.

Ypač reikšmingi darbui yra šie **šaltiniai**: Lietuvos Respublikos Autorių ir gretutinių teisių įstatymas, Lietuvos radijo ir televizijos komisijos sprendimai, Lietuvos ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika.

1. Blokavimas

1.1. Blokavimo samprata

Šiuo metu pagrindinis autorių teisių gynimo būdas Lietuvoje, prieš neteisėtai platinamą turinį, yra priegios prie interneto svetainių, kuriose talpinamas minėtas turinys, blokavimas. Dėl internetinės svetainės blokavimo sprendžia Lietuvos radijo ir televizijos komisija - nepriklausoma Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausančių radijo ir (ar) televizijos programų transliuotojų, užsakomųjų visuomenės informavimo audiovizualinėmis priemonėmis paslaugų teikėjų veiklą reguliuojanti ir prižiūrinti, retransliuotojų ir kitų asmenų, teikiančių Lietuvos Respublikos vartotojams televizijos programų ir (ar) atskirų programų platinimo internete paslaugas, veiklos

² MIZARAS, Vytautas. Autorių teisė I tomas. Justitia: Vilnius 2008, p. 493.

priežiūrą vykdanți institucija³. Tačiau tam, kad internetinė svetainė būtų užblokuota, nepakanka jos turinį pateikti Lietuvos radijo ir televizijos komisijai – tai kur kas sudėtingesnis procesas nei gali pasirodyti.

Prašymą Lietuvos radijo ir televizijos komisijai gali pateikti dvi grupės asmenų: teisių subjektai ar jų įgalioti asmenys, pavyzdžiui pats autorius ar teisėtas platintojas ir kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo organizacijos, pavyzdžiui Asociacija LATGA. Pažymėtina, kad prieš pateikiant prašymą Lietuvos radijo ir televizijos komisijai, turi būti išnaudotos neteisminės gynimo priemonės. Jų neišnaudojus, taikomas prašymo trūkumų šalinimo institutas. Pareiškėjas turi kreiptis raštu (kreipimimusi raštu yra laikomas ir kreipimasis per elektroninį pašta) į interneto svetainės valdytoją ir prieglobos paslaugų tiekėją, prašant visam laikui iš tos interneto svetainės pašalinti neteisėtai viešai paskelbtą turinį ir užtikrinti, kad jis nebebus paskelbiamas pakartotinai arba kai kreipiamasi į prieglobos paslaugų teikėją – panaikinti galimybę turiniui pasiekti. Jei interneto svetainėje neteisėtai paskelbtas turinys nebuvo pašalintas (arba nebuvo panaikinta galimybė jo pasiekti) per penkias darbo dienas nuo kreipimosi į interneto svetainės administratorių ar prieglobos paslaugų teikėją, laikoma, kad neteisminės gynbos priemonės yra išnaudotos. Susiekimas su interneto svetainės administratoriumi yra gan problematiškas – paprastai autorių teisių saugomus objektus nelegaliai platinančių svetainių valdytojai slepia savo tapatybes tam, kad iš jų nebūtų galima pareikalauti žalos atlyginimo. Jeigu pareiškėjas negali susisiekti nei su interneto svetainės administratoriumi, nei su prieglobos paslaugų tiekėju, jis gali iškart kreiptis į Lietuvos radijo ir televizijos komisiją. Tačiau svarbu pažymėti, kad pareiškėjas, kreipdamasis į šią instituciją, privalės nurodyti objektyvias priežastis, kodėl nepavyko susisiekti nei su interneto svetainės administratoriumi, nei prieglobos paslaugų tiekėju bei pateikti tai patvirtinančius įrodymus.

Gavusi pareiškėjo prašymą, Lietuvos radijo ir televizijos komisija, jį nagrinėja ir sprendžia dėl interneto svetainės blokavimo atsižvelgdama į kelis aspektus. Pirma, svarbu tai, kokių tikslu yra sukurta svetainė. Ne visos svetainės, neteisėtai talpinančios autorių teisių saugomus objektus yra sukurtos būtent tam tikslui, todėl turi būti atsižvelgta ar negalima būtų taikyti švelnesnės poveikio priemonės nei blokavimas. Pavyzdžiui, internetinė svetainė www.youtube.com yra sukurta vaizdo įrašų dalinimui, tačiau ir patys svetainės valdytojai kovoja prieš nelegalų turinį ištrindami įrašus, kurie bet kokių būdu pažeidžia autorių teises. Antras svarbus aspektas yra tai, kokią dalį svetainės turinio sudaro neteisėtai skelbiamas turinys. Svetainėje gali būti sukurta skiltis pavadinimu autorių darbai, o tai reiškia tai, kad dalis talpinamų kūrinių yra talpinami legaliai. Trečia, svarbu tai ar skelbiama tik autorių teisių saugomi objektai, ar svetainėje talpinamas ir kitoks turinys, kuris pagal Lietuvoje galiojančius

³ Seimo nutarimas "Dėl Lietuvos radijo ir televizijos komisijos nuostatų patvirtinimo" Valstybės žinios, 2013-03-16, Nr. 28-1319.

įstatymus nėra saugomas autorių teisių. Tai atskleidžia pačią svetainės esmę, koku tikslu ji buvo sukurta ir kokią veiklą vykdo. Iš esmės šis aspektas yra papildantis pirmąjį. Ketvirta, komisija atsižvelgia ar interneto svetainės lankytojai skatinami patys skelbti autorių teisių saugomą turinį, jį atsisiųsti ar kitaip juo disponuoti. Penkta, atsižvelgiama į tai kokią naudą gauna interneto svetainės savininkas. Jeigu kūriniai yra platinami atlygintinai, t. y. kūrinį peržiūrėti ar atsisiųsti gali tik sumokėjęs tam tikrą sumą arba už papildomą mokesť galima įsigyti privilegijuotą narystę, interneto svetainės savininkas gauna komercinę naudą. Pavyzdžiui, tam tikrose svetainėse neteisėto filmų platinimo svetainėse galima įsigyti privilegijuotą narystę, leidžiančią tam tikrą laiką tarpą žiūrėti filmus neribotai arba įsigyti taškų, kurie naudojami norint peržiūrėti ar atsisiųsti filmą. Šis būdas pasireiškia siunčiant tam tikrą kodinį raktą trumpąja žinute telefonu arba pinigų pervedimu į *PayPal* sąskaitą. Kita vertus, Lietuvos radijo ir televizijos komisija privalo saugoti ne tik autorių, bet ir vartotojų teises. Kaip skelbiama Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnyje, žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti, skleisti informaciją bei idėjas ir laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jeigu tai yra būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei, orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai⁴. Lietuvos radijo ir televizijos komisijos sprendime „Dėl Teisių turėtojų prašymų taikyti privalomus nurodymus interneto prieigos paslaugų teikėjams nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“⁵ nurodoma, kad komisija privalo įvertinti ar panaikinus priegą prie internetinės svetainės nebus paneigta vartotojų teisė į informaciją⁶. Taigi, bene sunkiausia užduotis Lietuvos radijo ir televizijos komisijai sprendžiant dėl blokavimo yra autorių ir vartotojų teisių bei interesų suderinimas.

Lietuvos radijo ir televizijos komisija, įvertinusi visus internetinio tinklalapio bruožus ir pareiškėjo pateiktus įrodymus, priima sprendimą dėl galimybės pasiekti neteisėtai viešai paskelbtą autorių teisių saugomą turinį, panaikinimo. Tai atliekama blokuojant interneto domeno vardą, kuris identifikuoja interneto svetainę. Pažymėtina, kad pagal šiuo metu galiojančius Lietuvos įstatymus negali būti blokuojamos svetainės, kurių adresai yra sudaryti IP adreso pagrindu. Pavyzdžiui, svetainė *www.filmai.in*, kuri šiuo metu yra užblokuota, gali būti pasiekama adresu 37.221.162.250. Lietuvos radijo ir televizijos komisijos sprendimas yra viešas ir per vieną darbo dieną nuo jo pasirašymo dienos paskelbiamas komisijos interneto svetainėje. Tačiau visa

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija (Lietuvos Aidas, Nr. 220; 1992, Nr. 33-1014).

⁵ Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2019 m. kovo 27 d. sprendimas Nr. KS-14 „Dėl Teisių turėtojų prašymų taikyti privalomus nurodymus interneto prieigos paslaugų teikėjams nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (TAR, 2019-03-28, Nr. 2019-04843).

⁶ Dėl Teisių turėtojų prašymų taikyti privalomus nurodymus interneto prieigos paslaugų teikėjams nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo, Lietuvos radijo ir televizijos komisija, TAR, 2019-03-28, Nr. 4843.

tai taip paprastai nesibaigia – sprendimą dar turi sankcionuoti Vilniaus apygardos administracinis teismas.

Svarbi blokavimo dalis kovojant su piratavimu yra veidrodinių interneto svetainių blokavimas. Veidrodinės svetainės yra tokios interneto svetainės, kurių interneto domeno vardas yra praktiškai identiškas pirminėms užblokuotoms svetainėms. Lietuvos radijo ir televizijos komisija pagal teisės aktus yra įgaliota blokuoti užblokuotų interneto svetainių veidrodines kopijas ir tam nėra reikalingas nei pareiškėjo kreipimasis, nei neteisminiai gynimo būdai, nei teismo sankcionavimas. Sprendžiant dėl grupinio blokavimo, Lietuvos radijo ir televizijos komisija savo iniciatyva atlieka stebėseną dėl pirminės svetainės naujų interneto domenų, kurie suteikia prieigą prie tokio pačio turinio. Šiuo metu vienas naujausių pavyzdžių – Lietuvos radijo ir televizijos komisijos sprendimas panaikinti prieigą prie veidrodinės svetainės *www.filmai.tv*. Stebėsenos metu buvo nustatyta, kad minėtoje interneto svetainėje neteisėtai skelbiama tiek pat autorių teisių saugomų kūrinių kaip ir pirminėje svetainėje, vaizdinė išraiška yra tapati pirminei svetainei, audiovizualiniai kūriniai suskirstyti į tokias pačias kategorijas⁷. Dėl šių priežasčių Lietuvos radijo ir televizijos komisija konstatavo, kad interneto svetainė *filmai.tv*, remiantis šių požymių atitiktimi, yra pirminės svetainės kopija, suteikianti prieigą prie tos pačios veiklos kaip ir pirminė interneto svetainė ir nusprendė nurodyti interneto prieigos paslaugų tiekėjams ne vėliau kaip per penkias dienas nuo sprendimo gavimo dienos panaikinti galimybę pasiekti minėtoje svetainėje talpinamą autorių teisių saugomą turinį ir bandant prisijungti prie šios svetainės vartotojus nukreipti į informacinį interneto tinklalapį *stop.rtk.lt*.

1.2. Teismų praktika dėl blokavimo kaip prieigos prie interneto svetainių blokavimo kaip autorių teisių ir kitų intelektualinės nuosavybės teisių gynimo priemonės

1.2.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl prieigos prie interneto svetainių blokavimo

Interneto svetainių blokavimo klausimas analizuotas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje C-610/15, geriau žinomoje kaip, *The Pirate Bay* byla, kuri atvėrė kelią⁷ blokuoti nelegalų turinį platinančias interneto svetaines ir Lietuvoje. Byloje buvo pasisakyta, kad sąvoka „viešas paskelbimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2001/29/EB 3 straipsnio 1 dalį, turi būti aiškinama taip, kad ji apima dalijimosi rinkmenomis internete platformos, kuri, naudojantis su saugomais kūriniais susijusių me-

⁷ Lietuvos radijo ir televizijos komisijos sprendimas dėl privalomų nurodymų interneto prieigos paslaugų teikėjams davimo 2020 m. vasario 26 d. Nr. KS-25 Vilnius.

ta duomenų indeksavimu ir paieškos sistema, leidžia jos naudotojams surasti šiuos kūrinius ir dalytis jais peer-to-peer tinkle, pateikimą ir administravimą.“ Byloje esančioje Generalinio Advokato Maciej Szpunar išvadoje, teigiama, jog „Vis dėlto pirmiausia reikia pažymėti, kad pagal Teisingumo Teismo praktiką nebūtina, kad intelektinės nuosavybės apsauga būtų užtikrinama absoliučiai, t. y. kad numatyta priemonė autorių teisių pažeidimai būtų visiškai nutraukti. Iš tiesų pakanka, kad ja interneto naudotojai būtų rimtai atgrasomi nuo šių pažeidimų darymo ir kad juos būtų sunku padaryti. Atsižvelgiant į tokių interneto svetainių kaip TPB vaidmenį peer-to-peer tinklų veikimo srityje, man atrodo nepaneigiama, kad priegios prie šios interneto svetainės blokavimas daugumai naudotojų sukliudytų surasti kūrinius, kurie padaromi prieinami tokia tinkle, arba jiems būtų labai sunku juos rasti ir atsisiųsti pažeidžiant autorių teises.“ Generalinio Advokato išvadoje taip pat minimas interneto srauto blokavimas – „Galiausiai, reikia priminti, kad Teisingumo Teismas jau yra įvertinęs tikrai veiksmingesnę priemonę nurodyti blokuoti visą interneto srautą, susijusį su kūriniiais, kuriais neteisėtai dalijamasi peer-to-peer tinkluose. Jis atmetė tokią priemonę, pripažindamas, kad ji pernelyg varžo priegios prie interneto teikėjus ir pernelyg riboja naudotojų teises.“

Priegios prie interneto svetainių blokavimo klausimą Europos Sąjungos Teisingumo Teismas analizavo ir *Telekabel*⁸ byloje, kurioje ESTT pasisakė, jog *techniniu požiūriu neįmanoma visiškai nutraukti intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų arba praktiškai tai neįgyvendinama, o tai reiškia, kad tam tikros nustatytos priemonės prireikus gali būti vienu ar kitu būdu apeinamos*. Dėl šios priežasties, taikomomis intelektinės nuosavybės apsaugos priemonėmis, turi būti užkirstas kelias ar bent jau labai apsunkinta galimybė neleistinu būdu priėti prie saugomų objektų. Taip pat šioje byloje ESTT rėmėsi ir *Scarlet Extended*⁹ byla, kurioje buvo nagrinėjamas interneto paslaugų tiekėjo prevencinių bendro pobūdžio priemonių įgyvendinimas (ypač *peer-to-peer* programų atžvilgiu). Šioje byloje teigiama, jog *intelektinės nuosavybės teisių apsauga įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių Chartijos 17 straipsnio 2 dalyje. Tačiau iš šios nuostatos ar Teisingumo Teismo praktikos nematyti, kad tokia teisė būtų neliečiama ir kad jai atitinkamai būtų taikoma absoliuti apsauga*.

Apibendrinant ESTT praktiką dėl priegios prie interneto svetainių blokavimo, suformuota pozicija yra aiški – intelektinės nuosavybės teisėms nėra taikoma absoliuti apsauga, dėl šios priežasties pakanka, jog taikomomis intelektinės nuosavybės apsaugos priemonėmis būtų bent apsunkinta galimybė neleistinu būdu priėti prie saugomų objektų.

⁸ UPC Telekabel Wien GmbH prieš Constantin Film Verleih GmbH, Wega Filmproduktionsgesellschaft GmbH, C-314/12.

⁹ Scarlet Extended SA prieš Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM), C-70/10.

1.2.2. Lietuvos Teismų praktika dėl priegios prie interneto svetainių blokavimo

Naujausia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika dėl priegios prie interneto svetainių blokavimo kaip autorių teisių ir kitų intelektualinės nuosavybės teisių gynimo priemonės buvo suformuota populiariai spaudoje vadintoje - *Linkomanijos* byloje¹⁰. 2017 metų lapkritį, Vilniaus apygardos Teismas, nagrinėdamas šią bylą nurodė, jog interneto svetainė „Linkomanija“, kurioje platinamas didelis kiekis nelegalaus turinio, privalo būti blokuojama. Tai buvo pirmas rimtas žingsnis, ilgame kelyje, siekiant blokuoti piratinį turinį talpinančias svetaines. Tačiau, kilo problema – kas ir kieno lėšomis vykdys blokavimo įgyvendinimą – ar ieškovė (autorių teisių gynimo asociacijos LATGA) ar interneto paslaugų tiekėjai. Vilniaus apygardos Teismas nusprendė, jog už blokavimo įgyvendinimą atsakingi interneto paslaugų tiekėjai, o blokavimo įgyvendinimas bus atliekamas LATGA lėšomis. Su šiuo sprendimu nesutikus nei vienai iš šalių, Apeliacinis Teismas nusprendė kitaip – interneto svetainė „Linkomanija“ ir toliau bus blokuojama interneto paslaugų tiekėjų pasirinktu būdu, tačiau ne tik – blokavimą jos turės vykdyti už savo lėšas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas paliko galioti Apeliacinio Teismo sprendimą, tačiau, be to, pasisakė blokavimo kaip autorių teisių ir kitų intelektualinės nuosavybės teisių gynimo priemonės veiksmingumo ir proporcingumo klausimais.

Dėl priemonės veiksmingumo, interneto paslaugų tiekėjai (atsakovai) teigė, jog blokavimas negali būti laikomas veiksmingu, nes gali būti apeinamas. Tačiau LAT nurodė, jog pritaikius priegios apribojimą, jo apeiti nebesiekė reikšminga interneto naudotojų dalis.

Dėl priemonės proporcingumo, interneto paslaugų tiekėjai (atsakovai) nurodė, jog pirmiausia, turėtų būti reiškiama reikalavimai tiesiogiai interneto svetainės „linkomanija.net“ valdytojui (ar valdytojams) ar bendrovei, teikiančiai šios svetainės prieiglobos paslaugas, nes tokia priemonė būtų paprastesnė ir ekonomiškesnė (varžymų prasme). Tačiau LAT laikėsi pozicijos, kad dėl nagrinėjamos bylos aplinkybių, tokių kaip: svetainės „linkomanija.net“ valdytojo nebendradarbiavimo kovojant su autorių teisių ir kitų ieškovės administruojamų teisių pažeidimais, svetainės blokavimo atveju iš interneto naudotojų nebus be reikalo atimta galimybė teisėtai gauti esamą informaciją, atsakovėms pačioms suteikta teisė pasirinkti technines priemones, kuriomis bus įgyvendintas aptariamas draudimas, taip siekiant išvengti neproporcingai didelių finansinių išlaidų, priegios prie interneto svetainės „linkomanija.net“ blokavimas yra laikytinas proporcinga autorių teisių ir kitų intelektualinės nuosavybės teisių gynimo priemone.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-969/2019.

1.3. Blokavimo problematika

Nuolat keičiantis visuomeniniams santykiams ir atsirandant naujiems kūrybinių panaudojimo būdams ir naujiems visuomenės poreikiams, teisė dažnai nesuspėja laiku reaguoti į pokyčius ir tinkamai užtikrinti tiek autorių, tiek pačios visuomenės interesus¹¹. Todėl ir aukščiau aptartas blokavimas – nėra būdas neturintis trūkumų. Blokavimas gali būti „apeinamas“ net keturiais būdais, kurie yra lengvai prieinami betkuriam interneto vartotojui. Dar prieš galutinai užblokuojant interneto svetainę *www.filmai.in*, joje buvo pateikiama atskira nuoroda į puslapį, kuris pateikia instrukcijas kaip bus galima pasiekti svetainę ir joje nelegaliai talpinamą turinį.

Srities vardų struktūros (angl. *Domain Name System*, toliau – DNS) pakeitimas yra vienas paprasčiausių būdų apeiti blokavimą. Jis trunka vos kelias minutes ir iš vartotojo nereikalauja jokių techninių įgūdžių ar programinės įrangos, tačiau norint pakeitimą padaryti dar paprastesniu, yra sukurtos kelios tam skirtos programos. DNS pakeitimas kiekviename kompiuteryje šiek tiek skiriasi, tačiau iš esmės atliekami toki patys veiksmai. Paspaudę pradžios mygtuką, vartotojai pasirenka kontrolės skydelį, kuriame atsidaro interneto parinktis. Ten vartotojai turi pakeisti adapterio nustatymus. Paspaudę ant savo namų arba kito naudojamo interneto šaltinio, jie pasirenka mygtuką savybės, kuris jiems leidžia pasirinkti įvairias Interneto protokolo versijas (angl. *Internet protocol*). Pasirinkus ketvirtą versiją, jie įrašo naujus DNS Interneto protokolo ketvirtos versijos adresus, pavyzdžiui 8.8.8.8 arba 8.8.4.4. Šių skaičių įrašymas jiems padeda pasiekti bet kokią užblokuotą turinį, užtenka tik išsaugoti pakeitimus ir perkrauti kompiuterį. Pažymėtina, kad pasirinkus šį būdą vartotojui būsimi bet kokios interneto svetainės blokavimai tampa visiškai neveiksmingi. Kitas naudojamas būdas – nemokama, paprasta ir itin aukštą anonimiškumo lygį užtikrinanti TOR (pilnas pavadinimas – *The Onion Route*) naršyklė.

Tai yra modifikuota naršyklė galinti veikti visų operacinių sistemų kompiuteriuose. Ši naršyklė veikia „proxy“ principu – tarp vartotojo ir interneto svetainės, kuria jis naudojasi yra sukuriamą grandinę keleto „proxy“ serverių, taip užtikrinant maksimalią vartotojo tapatybės apsaugą. Naršyklė paslepia vartotojo IP adresą, lokaciją, visą su naršymu susijusią informaciją bei naudoja sunkų šifravimo būdą, neleidžiantį pašaliniams asmenims matyti, ką vartotojas veiks internete. Dėl šios savo savybės ji yra itin patraukli kibernetiniams nusikaltėliams, todėl turėtų būti naudojama itin atsargiai. Nors pats TOR naudojimas ar parsisiuntimas nėra nelegalus, tačiau veikla, kuria dažniausiai užsiima šios naršyklės vartotojai būna susijusi su nelegaliu turiniu – nelegali filmų peržiūra ar kiti autorių teisių pažeidimai yra nedidelė bėda palyginus su klestinčia narkotikų ar ginklų prekyba. TOR naudojimas nuo VPN keitimo ar kitų blokavimo apėjimo būdų skiriasi tuo, kad net patys interneto prieglobos

¹¹ MIZARAS, V. Autorių teisė. I tomas. Vilnius: Justitia, 2009.

tiekėjai nežino vartotojo adreso ir negali jo atsekti. Dar vienas naudojamas būdas yra prisijungimas prie kitos šalies VPN (angl. *Virtual Private Network*) tinklo. VPN padeda visiškai apeiti bet kurioje šalyje nustatytus teisinius apribojimus. Pats veikimo principas yra gana paprastas – kai internetinė svetainė pagal Lietuvos įstatymus yra užblokuota, į ją patekti galima prisijungus prie tos šalies serverio, kuriame ji nėra užblokuota. VPN naudojimas nėra toks populiarus kaip kiti, kadangi norint pasinaudoti šiuo būdu, reikia parsisiųsti tai teikiančią paslaugą į savo kompiuterį ar telefoną. Svarbus aspektas yra dar ir tai, kad tobulėjant technologijoms, būdų atsidaryti ir naudotis užblokuotomis svetainėmis, sąrašas nėra baigtinis. Ateityje gali atsirasti ir daugiau blokavimo apėjimo būdų, kurie būtų dar lengviau prieinami vartotojams.

Kita vertus, blokavimas nėra veiksmingas ne vien dėl tobulėjančių technologijų. Spragų yra ir teisiniame reguliavime. Interneto svetainės administratoriui pašalinus neteisėtą turinį iš valdomos interneto svetainės ir kreipusis į Lietuvos radijo ir televizijos komisiją, interneto svetainė, kurioje buvo talpinamas nelegaliai paskelbtas turinys yra atblokuojama, todėl nėra visiškai užkertamas kelias pažeidimams, kurie gali pasikartoti ateityje. Taip pat, blokavimo neveiksmingumas pasireiškia ir tuo, kad dėl šio veiksmo interneto svetainės savininkas praktiškai nepatiria jokių sankcijų. Blokavimas tokiu būdu, koks yra įteisintas Lietuvoje, yra labiau informacinė priemonė interneto svetainės lankytojams, nei kova su piratavimu¹². Lankytojai yra informuojami, kad svetainėje yra skelbiamas neteisėtai platinamas turinys, tačiau tas informavimas ne itin veikia – teigiama, kad blokuotų svetainių lankomumas nesumažėja.

Apibendrinant, negalima teigti, kad autorių teisės, tokiu teisiniu reguliavimu koks yra Lietuvoje, yra apginamos, jei neteisėtai platinamas turinys nėra pašalinamas ir vartotojai vis tiek gali jį pasiekti. Kova prieš piratavimą nebus laimėta tol, kol nebus patobulintas teisinis reglamentavimas blokavimo atžvilgiu arba pats blokavimas nebus sistemiškai taikomas su kitais, griežtesniais būdais.

2. Kompensacijos dėl padarytos žalos išieškojimas

Pagal Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo¹³ (toliau – ATGTĮ) 77 straipsnį, vienas iš autorių teisių gynimo būdų yra atlyginti turtinę žalą, įskaitant negautas pajamas ir kitas turėtas išlaidas, o šio Įstatymo 84 straipsnyje numatytais atvejais – ir neturtinę žalą. Pagal ATGTĮ 83 straipsnio 4 dalį, asmuo, kurio autorinės teisės buvo pažeistos gali reikalauti 1) kompensacijos, kurios dydį iki 1 000 minimalių gyvenimo lygių (MGL) nustato teismas, atsižvelgdamas į pažeidėjo kaltę,

¹² Blokavimas ar ieškiniai. Kas efektyviau ginant teises internete. Priega per internetą: <https://inac.lt/lt/2019/10/28/blokavimas-ar-ieskiniai-kas-efektyviau-ginant-teises-internete/> [žiūrėta 2020-02-05].

¹³ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (Žin., 1999, Nr. 50-1598; 2003, Nr. 281125).

jo turtinę padėtį, neteisėtų veiksmų priežastis ir kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus; arba 2) atlyginimo, kuris turėjo būti sumokėtas, jeigu pažeidėjas būtų teisėtai naudojėsis kūriniiais ar kitais šio Įstatymo saugomų teisių objektais (tai yra gavęs leidimą), o kai yra pažeidėjo tyčia ar didelis neatsargumas, – iki dviejų kartų didesnio šio atlyginimo. Autorių patirtos neturtinės žalos atlyginimą nustato teismas vadovaudamasis Civilinio kodekso normomis (ATGTĮ 84 straipsnis).

Kaip ir teigiama teisės doktrinoje kompensacinis teisių gynimo būdas yra dažniausiai taikomas ir veiksmingiausias būdas, nes teisių turėtojas neturi įrodinėti padarytos žalos dydžio¹⁴. Taip pat žalos atsiradimo faktą praktiškai patvirtina jau pats teisių pažeidimas, jeigu jį galima laikyti bent mažiausiai tikėtina galimų nuostolių atsiradimo priežastimi¹⁵. Tačiau, kaip vėliau aptariama analizuojamoje teismų praktikoje, šį institutą taikant prieš nelegalų turinį talpinančių interneto svetainių valdytojus, jis nėra toks efektyvus, kaip norėtųsi.

2.1. Teismų praktika dėl kompensacijos už padarytą žalą išieškojimo

Išanalizavus Teismų praktiką dėl ATGTĮ 83 straipsnio taikymo, nuo 2006 metų (naujos Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcijos), iki 2020 metų vasario mėnesio, minėtas straipsnis buvo taikytas 127 kartus. Tačiau bylų dėl nelegalaus skaitmeninio turinio talpinimo ir dėl šiais veiksmiais autorių patirtos žalos atlyginimo kompensaciniu būdu, skaičius yra itin nedidelis. Viena to priežasčių – nelegalų turinį talpinančių svetainių valdytojai ir jų buvimo vietos nėra žinomos, pavyzdžiui svetainės *linkomanija.net* valdytojo tapatybė, jo buvimo vieta ir elektroninio pašto adresas paslėpti *who is guard protected priemonėmis, pačioje svetainėje linkomanija.net taip pat nėra pateikta informacija apie valdytojo asmenį*¹⁶, dėl šios priežasties kompensacijos atlyginimo klausimo sprendimas tampa itin sudėtingu.

LAT savo praktikoje yra suformavęs kriterijus, į kuriuos turėtų būti atsižvelgiama sprendžiant dėl priteistino kompensacijos dydžio už autorių teisių pažeidimą – *turi būti atsižvelgiama į visus (bet ne į vieną ar keletą jų) nurodytus kriterijus, įskaitant pažeidėjo kaltę, numanomą žalą (tiek, kiek ją galima nustatyti), pažeidėjo turtinę padėtį, neteisėtų veiksmų priežastis, sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principus, kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes. Tokiomis turinčiomis bylai aplinkybėmis, pavyzdžiui, gali būti pažeidimo trukmė ir dėl to kilę padariniai, kreditoriaus veiksmai,*

¹⁴ Ramūnas Birštonas ir kt., Intelektinės nuosavybės teisė, Registrų centras, Vilnius 2010, P. 297.

¹⁵ MIZARAS, V. Autorių teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 326.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-969/2019.

kurie susiję su pažeidimu ir jo padariniais <...>. Sprendžiant dėl konkretaus priteistino kompensacijos dydžio, taip pat gali būti atsižvelgiama ir į išlaidas, patirtas nustatant įvykusį pažeidimą¹⁷.

Vieną iš didžiausių kompensacijų, dėl nelegalaus turinio skelbimo internete, buvo prašoma priteisti 2014 metais nagrinėtoje Lietuvos Apeliacinio Teismo byloje¹⁸, kurioje Microsoft korporacija kreipėsi dėl autorių teisių pažeidimo ir kompensacijos sumokėjimo. Ieškovas prašė įpareigoti atsakovus (UAB „N5“ ir K. E.) nutraukti neteisėtus veiksmus ir uždrausti atsakovams teikti interneto tarpininko paslaugas tretiesiems asmenims, kurie tomis paslaugomis naudojami, pažeisdami ieškovo teises bei teisėtus interesus ir įpareigoti atsakovus uždaryti interneto svetainę *www.linkomanija.net*, kuria naudojama, atliekant autorių teisių pažeidimus, uždrausti atsakovams jų interneto svetainėse naudoti žymenis, tapačius ieškoviui priklausantiems prekių ženklams, priteisti solidariai iš atsakovų ieškovo naudai 130 000 Lt kompensaciją ir procesines palūkanas. Tačiau byloje kilęs ginčas buvo išspręstas taikos sutartimi, kurios turinys yra neviešas.

2011 metais Lietuvos antipiratinės veiklos asociacijai (LANVA), kaip civilinei ieškovei buvo priteista nusikaltimu padarytos žalos 45 000 Lt kompensacija iš atsakovo UAB „E.“, kuris neturėdamas autorių ir gretutinių teisių subjekto ar jų įgalioto asmens leidimo, komercijos tikslais atgamino, laikė ir padarydamas viešai prieinamais interneto svetainėje *www.filmai.us*, išplatino 74 368 vienetus neteisėtų audiovizualinių kūrinių kopijų, kurių bendra vertė pagal teisėtų kopijų mažmeninę kainą 736 243,20 Lt.¹⁹ Atsižvelgiant į analizuotą Lietuvos teismų praktiką, nustačius interneto svetainės, kurioje nelegaliai talpinamas autorių teisių saugomas turinys, tampa įmanoma įgyvendinti kompensacijos už padarytą žalą išieškojimo institutą.

2.2. Kompensacijos dėl padarytos žalos išieškojimo problematika

Kaip ir bet kuris kitas institutas, kompensacijos dėl padarytos žalos išieškojimas nėra be spragų. Teismo procesas dėl žalos atlyginimo turi būti pradėtas prieš svetainės, pažeidžiančios autorių teises, savininką ir/arba valdytoją, tačiau tai padaryti yra itin sudėtinga. Norint pradėti teisminį procesą prieš šiuos asmenis, reikia nustatyti jų tapatybę ir įrodyti jų prisidėjimą prie pačios internetinės svetainės gyvavimo. Pavyzdžiui, patys *www.linkomanija.net* valdytojai nebuvo įtraukti į teisminį procesą iki šios svetainės uždraudimo, nors jie ir yra pagrindiniai asmenys, kurie daro žalą

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-335-916/2018.

¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 2 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-319/2014.

¹⁹ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-846-72-2011.

autoriams²⁰. Neteisėtai autorių teisių objektus platinantys tinklalapiai įprastai ne- nurodo savo įmonės kontaktinių duomenų, tuo tarpu teisėtai kūriniais talpinančios svetainės visada nurodo savo įmonės kontaktinius duomenis privatumo taisyklėse arba kontaktinėse formose, kadangi jie neturi priežasties slėpti savo rekvizitus. Kanados Aukščiausiasis Teismas (angl. Supreme Court) yra konstatavęs, kad interneto prieglobos tiekėjai, turintys pažeidėjų duomenis, turi perduoti juos autorių teisių gynimo asociacijoms, tačiau už tai jiems turi būti atlyginamos išlaidos²¹. Šioje situacijoje Kanados įmonė *Rogers Communications* už darbą ieškant pažeidėjų duomenų ir informacijos atskleidimą paprašė šimto dolerių už valandą atlyginimo už atliktą darbą. Tokį mokesčių įmonė argumentavo tuo, kad norint atskleisti pažeidėjus, *Rogers Communications* turi imtis aštuonių žingsnių programos, kuri atliekama rankiniu būdu. Tačiau autorių teisių gynimo asociacija ginčijo, kad dauguma tų veiksmų pagal Kanados įstatymus turėtų būti atliekami nemokamai. Šiuo metu, Lietuvoje nėra sureguliuota ar interneto prieglobos tiekėjai turi teisę į atlyginimą už interneto svetainių, pažeidžiančių autorių teises, valdytojų tapatybių atskleidimą. Svarbu pažymėti ir tai, kad žalos atlyginimas nereikia kūrinio pašalinimo. O jeigu kūrinys nėra pašalinamas, negalime teigti, kad autorių teisės yra visiškai apgintos. Tokiu atveju turi būti taikomi kompleksiniai autorių teisių gynimo būdai, pavyzdžiui serverių išėmimas ir kompensacijos dėl žalos atlyginimo išieškojimo derinimas.

3. Piratavimo problemos sprendimo būdai

Piratavimo problemos sprendimo būdus galima būtų skirstyti į tris rūšis:

1. Techninius (paremtus technologijomis)
2. Teisinius
3. Vartotojus šviečiančius (edukacinius)

3.1. Techninis sprendimo būdas – Serverių išėmimas

Kaip minėta dalyje apie blokavimo problematiką, interneto svetainės savininkui pašalinus neteisėtai patalpintą turinį ir kreipusis į Lietuvos radijo ir televizijos komisiją, interneto svetainė privalo būti atblokuota ir taip atveriamas kelias pasikartojantiems pažeidimams. Tuo tarpu, serverių išėmimas visiškai užkerta kelią interneto svetainei grįžti į senas vėžias. Serverių išėmimas – kol kas efektyviausia autorių teisių

²⁰ Nuo vilko ant meškos: po „Linkomanijos“ uždraudimo – įžūlios jos vagystės ir ciniškas atsakymas. Prieiga per internetą: <<https://www.alfa.lt/straipsnis/50372329/nuo-vilko-ant-meskos-po-linkomanijosuzdraudimo-izulios-jos-vagystes-ir-ciniskas-atsakymas>> [žiūrėta: 2020-02-10].

²¹ Supreme Court sides with Rogers in illegal movie downloading case. Prieiga per internetą: <<https://www.ctvnews.ca/canada/supreme-court-sides-with-rogers-in-illegal-movie-downloading-case1.4093981>> [žiūrėta: 2020-02-10].

gynimo priemonė, kuri Lietuvoje, bent jau šiuo metu, nėra taikoma. Serveriai yra naudojami daugumoje interneto tinklalapių, o išėmus pagrindinį (angl. Host) serverį, interneto svetainėse, besinaudojančiose pagrindinio serverio paslaugomis, nebelieka neteisėtai platinamo turinio. Sėkmingiausias serverių išėmimo pavyzdys yra Nyderlandų karalystės autorių teisių apsaugos grupės BREIN laimėta byla. BREIN apgynė autorių teises išimdama *moonwalk.cc* serverį su visais įrodymais teisminiam nagrinėjimui, paliekant daugiau nei 80 procentų rusiškų internetinių svetainių be neteisėtai platinamų filmų²². Pagrindinis serveris moonwalk.cc teikė piratinius filmus daugiau nei tūkstančiui interneto svetainių, bendrai šiose svetainėse per mėnesį susidarydavo apie 395 milijonai apsilankymų. Serveris valdė duomenų bazę, kurioje buvo daugiau nei 26 tūkstančiai filmų ir 10 tūkstančių serialų. Šiuo metu, bandant patekti į minėtą duomenų bazę neįmanoma net naudojantis DNS pakeitimais ar kitais blokavimo apėjimo būdais. BREIN tai pavyko atlikti pateikiant ieškinį prieš prieglobos paslaugų teikėjus, kuriame buvo nurodomi reikalavimai nedelsiant uždaryti moonwalk.cc serverį ir pateikti atitinkamų klientų duomenis. Klientų duomenys buvo panaudoti reikalaujant sumokėti kompensaciją. MPA (angl. Motion Picture Association) atstovai nurodė, kad jų nuomone, šis veiksmas yra svarbi pergalė ir dar vienas žingsnis link sveikos ir gyvos ekosistemos palaikymo, kurioje kūrybinė bendruomenė gali gaminti, platinti ir saugoti turinį, kad visuomenė galėtų juo džiaugtis²³. Taigi, vienas iš efektyvių piratavimo problemos sprendimo pavyzdžių Lietuvai galėtų būti Nyderlandų karalystės taikomas serverių išėmimas. Serverių išėmimas galėtų pakeisti blokavimą, kadangi taip būtų užkertamas kelias tiek blokavimo apėjimo būdams, tiek pasikartojantiems pažeidimams po blokavimo.

3.2. Teisiniai sprendimo būdai

3.2.1. Finansinio srauto blokavimas

Dalis visuomenės, net nesupranta, jog užsiima piratavimo veikla internete, nes už naudojamą turinį susimoka ir jaučiasi teisėtai besinaudojantys turiniu, tačiau neatkreipia dėmesio, jog mokėjimus atlieka piratinių svetainių savininkams.

Vieno iš galimų teisinių piratavimo ir minėtos mokėjimų atlikimo piratinių svetainių savininkams, sprendimo būdų, įgyvendinimas „sugriuvo“ kartu su 2016 metų

²² BREIN trekt stekker uit >80% Russische illegale streaming sites. Prieiga per internetą: <<https://stichtingbrein.nl/brein-trekt-stekker-uit-80-russische-illegale-streamingsites/?fbclid=IwAR053rEldXzW-145EPP2yXj0A6H1Pcazgg1ETueTJ1NqPzexfdFPWoXGtY>> [žiūrėta: 2020-02-12].

²³ BREIN trekt stekker uit >80% Russische illegale streaming sites. Prieiga per internetą: <<https://stichtingbrein.nl/brein-trekt-stekker-uit-80-russische-illegale-streamingsites/?fbclid=IwAR053rEldXzW-145EPP2yXj0A6H1Pcazgg1ETueTJ1NqPzexfdFPWoXGtY>> [žiūrėta: 2020-02-12].

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi²⁴. Šioje byloje, ieškovė – Kino industrijos asociacija, pareiškė ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „EVP International“, šiandien geriau žinomai kaip įmonei „Paysera“, dėl uždraudimo, jai kaip tarpininkei, teikti paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojasi pažeisdami autorių teises. Vienai iš Kino industrijos asociacijos narių – UAB „Acme“, priklauso išimtinės turtinės autorių teisės į filmų „*Brežštanti aušra. I dalis*“ ir „*Tadas Blinda. Pradžia*“ platinimą Lietuvoje ir ji nėra suteikusi teisės jokiam subjektui platininti šiuos filmus tinklalapyje *filmai.in*, tačiau filmai yra įkelti į šį tinklalapį. Kadangi tinklalapyje *filmai.in*, vartotojai siekdami peržiūrėti šio tinklalapio turinį turi turėti paskyrą ir rinkti arba įsigyti peržiūroms reikalingus taškus, jie tai gali padaryti įvairiais mokėjimo būdais (SMS žinutėmis, elektronine bankininkyste, 900-ąja telefono linija). Ieškovė kasaciniame skunde išsakė poziciją, jog *Direktyva 2004/48/EB tarpininko sąvoką apibrėžia plačiai ir ši sąvoka apima visus asmenis, kurių paslaugas naudoja trečiasis asmuo pažeisdamas intelektinės nuosavybės teises. Nors Direktyva 2001/48/EB buvo skirta tiems tarpininkams, kurie teikia informacijos perdavimo paslaugas, tačiau tai nereiškia, kad ši direktyva apriboja galimybę vėlesnėmis direktyvomis išplėsti teisių gynimo priemonių taikymą ne tik ryšių tinklais informaciją perduodantiems tarpininkams, bet ir kitų paslaugų teikėjams. Todėl tarpininko sąvoka, kaip ji vartojama Direktyvoje 2004/48/EB, negali būti siaurinama tik pagal tokį apibrėžimą, kuris teikiamas Direktyvoje 2001/29/EB ir dėl šios priežasties, atsakovė („EVP International“), veikia kaip tarpininkė ATGTĮ 78 straipsnio prasme, nes tarpininkais turi būti laikomi ne tik asmenys, perduodantys informaciją (užtikrinantys sklandų tinklalapio turinį sudarančios informacijos, pavyzdžiui, neteisėtai elektroninių ryšių tinklais platinamų filmų, perdavimą), bet ir asmenys, teikiantys kitokias paslaugas, kurios prisideda prie kūrinio neteisėto padarymo viešai prieinamo kompiuterių tinklais²⁵. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kaip ir žemesnių instancijų teismai, nesutiko su tokiu aiškinimu ir byloje nurodė, kad *techninė įmokų surinkimo veikla neturėtų būti laikoma pagrindu taikyti atitinkamus draudimus (šiuo atveju atsakovė nei tikrina, nei turi pagrindą tikrinti už priėjimą prie kokios konkrečios informacijos (konkrečių filmų) yra renkami atitinkami mokesčiai, ji teikia tik techninę įmokų surinkimo paslaugą) ir vis dėlto nei tarpininko samprata, nei galimybė taikyti jiems atitinkamus draudimus neturėtų būti suprantami kaip beribiai, kurie gali būti taikomi neatsižvelgiant į proporcingumo principą ir konkrečioje byloje susiklosčiusias aplinkybes.**

Įdomu tai, kad 2020 metais ir vėl grįžtame prie bandymo įgyvendinti šį sprendimo būdą. Šįkart Lietuvos radijo ir televizijos komisija kreipėsi į Lietuvos banką dėl dėl ga-

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-85-378/2016.

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-85-378/2016.

limybės duoti privalomą nurodymą ar taikyti poveikio priemonę UAB „Paysera LT“, siekiant, kad interneto svetainės *www.filmai.in*, kurioje neteisėtai viešai skelbiami autorių teisių saugomi kūriniai, valdytojai, naudodamiesi finansinio tarpininkavimo paslaugomis, kurias teikia „Paysera LT“ iš vartotojų negautų piniginių lėšų. Lietuvos Bankas kreipėsi į „Paysera LT“ su rekomendacija vertinti paslaugų teikimą asmenims, kurie naudojami interneto svetainėmis neteisėtai viešai skelbdami autorių teisių saugomus kūrinius. 2020 m. vasario 6 d. „Paysera LT“ priėmė sprendimą nebesudaryti sąlygų asmenims naudotis neteisėtą veiklą vykdančiomis interneto svetainėmis²⁶. Tačiau iš viešai spaudoje prieinamos informacijos²⁷, galima teigti, jog šios paslaugos dar yra teikiamos.

Tačiau išlieka kita problema – kuriamos veidrodinės interneto svetainių kopijos, kuriose pateikiamas turinys analogiškas, o rekomendacijos dėl finansinio tarpininkavimo šių svetainių veiklos atžvilgiu yra netaikomos. Taip pat pradeda naudotis kitomis mokėjimo sistemomis, pavyzdžiui „PayPal“ arba „Vero mobile“. Jei analogiškos rekomendacijos būtų vykdomos veidrodinėms svetainių kopijoms bei minėtiems finansinio tarpininkavimo paslaugas vykdančioms subjektams, veikiausiai, būtų apskunkinama galimybė vartotojams atlikti mokėjimus už tokias paslaugas, o dėl šios priežasties interneto svetainių savininkai, kuriose neteisėtai viešai skelbiami autorių teisių saugomi kūriniai, būtų mažiau suinteresuoti savo svetainių išlaikymu internete.

3.2.2. Naujoji autorių teisių ir gretutinių teisių direktyva

Kitas, teisinis piratavimo sprendimo būdas, stiprinantis šios problemos sprendimą visos Europos Sąjungos mastu – naujoji Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790²⁸ dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje. Ši direktyva sulaukė itin daug visuomenės dėmesio ir spaudoje buvo praminta kaip „*memes directive*“.

Tačiau, svarbu pabrėžti, jog direktyva, kaip teisės aktu yra tik nustatomas tikslas, kurį visos Europos Sąjungos valstybės narės privalo pasiekti, tačiau būdai šiam tikslui pasiekti nėra detalizuojami – valstybės narės juos renkasi pačios, rengdamos ar keisdamos savo nacionalinius įstatymus, tai jos privalo atlikti iki 2021 m. birželio

²⁶ LRTK sėkmingai tęsia kovą su piratavimu internete. Prieiga per internetą: <<https://www.rtk.lt/lt/naujienos/lrtk-sekmingai-tesia-kova-su-piratavimu-internete>> [žiūrėta: 2020-02-20].

²⁷ Paysera“ dar neįvykdė pažado neteikti paslaugų piratų svetainei „Filmai.in“ Prieiga per internetą: <<https://www.vz.lt/rinkodara/komunikacija/2020/02/19/paysera-nevykdo-pazadoneteikti-paslaugu-piratu-svetainei-filmaiin#ixzz6FZO51KEy>> [žiūrėta 2020-02-22].

²⁸ 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB.

7 d. Aktualus direktyvos 17 straipsnis²⁹, kurio 4 punkto c dalyje, yra įtvirtinta pareiga, gavus teisių turėtojų pranešimą, turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams operatyviai veikti, kad savo interneto svetainėse panaikintų prieigą prie kūrinių ar kitų objektų apie kuriuos pranešta, arba pašalintų juos iš savo interneto svetainių ir dėtų visas pastangas, kad užkirstų kelią, tokių kurinių įkėlimui ateityje. Turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai – *YouTube*, *Facebook* ir kt. ir dabar gavę autorių teisių turėtojų pranešimą, panaikina prieigą prie nelegalaus turinio, tačiau su minėta direktyva, atsiranda nauja pareiga turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams užtikrinti, jog toks turinys nebūtų įkeltas dar kartą.

Tiek interneto svetainėje *YouTube*, tiek *Facebook* galima aptikti autorių teises pažeidžiančio turinio. Pavyzdžiui *Youtube* platformoje šiandien diena galima aptikti filmus „*Černobylio dienoraščiai*“, „*Zero*“ lietuvių kalba, o taip pat ir didelę dalį įvairių filmų ištraukų.

Populiariausi ir labiausiai visuomenę dominantys filmai, pavyzdžiui 4 JAV Kino meno ir mokslo akademijos teikiamas „Oskarų“ statulėles laimėjęs filmas „*Parazitas*“, platformoje *YouTube* yra nuolat įkeliamas ir greitai pašalinamas, dėl šios priežasties direktyva įpareigojanti turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjus užtikrinti, kad toks turinys nebūtų įkeltas dar kartą, turėtų gelbėti. Tačiau neaišku, kokias priemones šiam tikslui įgyvendinti pasirinks dalijimosi internetu paslaugų teikėjai ir kiek jos bus efektyvios, jei įkeliamas turinys bus bent kiek pakeistas nuo priminio turinio, prie kurio prieiga buvo panaikinta.

Apibendrinus, nors šios priemonės taikymas greičiausiai nesuteiks autorių teisėms saugomam turiniui absoliučios apsaugos, tačiau bent turėtų apsinkinti galimybę talpinti tokį turinį turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų svetainėse.

3.3. Vartotojų švietimas kaip piratavimo problemos sprendimo būdas

Jau anksčiau minėtame Europos intelektinės nuosavybės tarnybos atliktame tyrime³⁰, kuriame buvo lyginamas piratavimo internete lygis 2017–2018 metais konstatuojama, kad kuo didesnė jaunų žmonių dalis šalyje, tuo didesnis piratavimo turinio vartojimas vienam gyventojui. Tyrime itin atkreipiamas dėmesys į 15–24 metų asmenų kategoriją. 2019 metais paskelbtoje Europos intelektinės nuosavybės tarnybos *Intellectual Property and Youth Scoreboard*³¹ ataskaitoje nagrinėjamas jaunimo (vėlgi, 15–24 metų amžiaus) santykis su intelektine nuosavybe. Iš pateikiamų duo-

²⁹ *Turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų naudojimas saugomu turiniu.*

³⁰ ONLINE COPYRIGHT INFRINGEMENT IN THE EUROPEAN UNION MUSIC, FILMS AND TV (2017–2018), TRENDS AND DRIVERS, European Union Intellectual Property Office, 2019.

³¹ INTELLECTUAL PROPERTY AND YOUTH SCOREBOARD 2019, European Union Intellectual Property Office, 2019.

menų matyti, jog Lietuva užima pirmą vietą tarp visų Europos Sąjungos valstybių, lyginant jaunimo prieigą prie nelegalaus skaitmeninio turinio. Šiuos duomenis lyginant su 2016 metų duomenimis, šis proporcinis skaičius Lietuvoje padidėjo 5% ir šiuo metu siekia 45% jaunimo visuomenės dalies. Dėl šios priežasties, svarbu didelį dėmesį skirti jaunimo, kaip interneto vartotojų švietimui.

Šiuo metu į Švietimo, Mokslo ir Sporto ministerijos patvirtintą informacinių technologijų pagrindinio ugdymo programą³² yra įtraukta, jog 5–6 klasių moksleiviams *paaiškinama, kad yra mokamų ir nemokamų programų, kad Lietuvoje teisės aktai saugo informaciją ir duomenis nuo neteisėto naudojimo, aptariami informacijos pažeidžiamumo klausimai. Naršydami internete mokiniai išsiaiškina, kas yra piratavimas. Kartu su mokytoju jie aptaria piratavimo padarinius.* Be organizuojamų specialių programų ar projektų (kuriuose dažnu atveju dalyvauja tik dalis mokyklų, kaip šiuo atveju Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos organizuojamos PIN dienos mokyklose³³) tai yra viskas, ką moksleiviai per visus mokymosi mokykloje metus, sužino apie piratavimą ir autorių teises bei jų pažeidimus internete.

Dėl šios priežasties svarbu užtikrinti tinkamą nuolatinį jaunosios kartos švietimą, kuris gali būti įgyvendinamas itin kūrybiškai – moksleiviams patiems kuriant filmus ar muzikos kūrinius bei inscenizuojant neteisėtą jų kūrinių platinimą internete.

Europos intelektinės nuosavybės tarnybos *Intellectual Property and Youth Scoreboard*³⁴ ataskaitoje taip pat pateikiami duomenys, dėl kurių priežasčių jaunoji visuomenės dalis, nustotų naudotis nelegaliais šaltiniais: 55% asmenų nurodė, jog atsiradus prieinamiems (kainos atžvilgiu) legaliems turinio šaltiniams, naudotųsi jais, o 35% asmenų nurodė, jog padidėjus galimos baudmės rizikai, už naudojimąsi nelegaliu turiniu, atsakytų juo naudotis.

Tačiau, legalių turinio šaltinių Lietuvoje intensyviai daugėja - 2016 metais paslaugas pradėjo teikti viena didžiausių vaizdo formato transliavimo internetu svetainė Netflix. 2018 metais pradėjo veikti „ŽMONĖS Cinema“, mobilieji operatoriai, tokie kaip „Telia“, 2019 metais praėjo teikti „Telia TV“ paslaugas, kurioje už mėnesinį mokestį galima matyti, populiarius „HBO“ serialus, 2019 metais taip pat paslaugas internete taip pat pradėjo ir „Go3“, kurioje didelė dalis ką tik kino teatruose rodytų filmų, siūloma išsinuomoti 48 valandoms, už pusę vidutinės kino bilieto kainos.

Visgi, nors 35% asmenų, minėtoje ataskaitoje nurodė, kad padidėjus galimos baudmės rizikai, už naudojimąsi nelegaliu turiniu, nebesinaudotų juo. Tačiau visgi

³² Švietimo, Mokslo ir Sporto ministerijos patvirtinta pagrindinio ugdymo bendroji programa. Informacinės technologijos 8 priedas p. 1171 Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/ugdymo-programos/8_Informacines_tehnologijos.pdf> [žiūrėta: 2020-02-20].

³³ PIN diena mokyklose. Prieiga per internetą: <<https://www.latga.lt/pin-dienos-mokyklose.html>> [žiūrėta: 2020-02-20].

³⁴ INTELLECTUAL PROPERTY AND YOUTH SCOREBOARD 2019, European Union Intellectual Property Office, 2019.

siekiant išvengti draudimų ir bausmių griežtinimo politikos įgyvendinimo, reikėtų dar kartą atsižvelgti į švietimo stoką intelektualinės nuosavybės srityje.

Išvados

1. Blokavimo institutas tokiu būdu, kuris šiuo metu yra taikomas Lietuvoje, nėra veiksmingas.
2. Kompensacijos dėl padarytos žalos išieškojimo institutas veiksmingas tik tokiu atveju, kai jis yra taikomas su kitais autorių teisių gynimo būdais.
3. Piratavimo problemai Lietuvoje spręsti galėtų būti naudojamas serverių išėmimas bei didinamas vartotojų švietimas.

Panaudotų šaltinių ir literatūros sąrašas

Nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Lietuvos Aidas, Nr. 220; 1992, Nr. 33-1014)
2. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (Žin., 1999, Nr. 501598; 2003, Nr. 28-1125)
3. Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2019 m. kovo 27 d. sprendimas Nr. KS-14 „Dėl Teisių turėtojų prašymų taikyti privalomus nurodymus interneto prieigos paslaugų teikėjams nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (TAR, 2019-03-28, Nr. 2019-04843)
4. Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos radijo ir televizijos komisijos nuostatų patvirtinimo“ Valsybės žinios, 2013-03-16, Nr. 28-1319

Europos Sąjungos teisės aktai

5. 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB

Teismų ir kitų institucijų praktika

6. INTELLECTUAL PROPERTY AND YOUTH SCOREBOARD 2019, European Union Intellectual Property Office, 2019
7. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 2 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-319/2014
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-85-378/2016
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-335-916/2018
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-969/2019

11. Lietuvos radijo ir televizijos komisijos sprendimas dėl privalomų nurodymų interneto prieigos paslaugų teikėjams davimo 2020 m. vasario 26 d. Nr. KS-25 Vilnius
12. ONLINE COPYRIGHT INFRINGEMENT IN THE EUROPEAN UNION MUSIC, FILMS AND TV (2017-2018), TRENDS AND DRIVERS, European Union Intellectual Property Office, 2019
13. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-846-72-2011
14. Scarlet Extended SA prieš Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM), C-70/10
15. UPC Telekabel Wien GmbH prieš Constantin Film Verleih GmbH, Wega Filmproduktionsgesellschaft GmbH, C-314/12

Specialioji literatūra

16. BIRŠTONAS, R., et al. Intelektinės nuosavybės teisė. Vilnius: Registrų centras, 2010;
17. MIZARAS, V. Autorių teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2009;
18. MIZARAS, V., Autorių teisė I tomas. Justitia: Vilnius 2008;

Kita literatūra:

19. „Paysera“ dar neįvykdė pažado neteikti paslaugų piratų svetainei „Filmai.in“ Prieiga per internetą: <<https://www.vz.lt/rinkodara/komunikacija/2020/02/19/payseranevykdo-pazado-neteikti-paslaugu-piratu-svetainei-filmaiin#ixzz6FZO51KEy>> [žiūrėta 2020-02-22]
20. Blokavimas ar ieškiniai. Kas efektyviau ginant teises internete. Prieiga per internetą: <<https://inac.lt/lt/2019/10/28/blokavimas-ar-ieskiniai-kas-efektyviau-ginant-teisesinternetete/>> [žiūrėta 2020-02-05]
21. BREIN trekt stekker uit >80% Russische illegale streaming sites. Prieiga per internetą: <<https://stichtingbrein.nl/brein-trekt-stekker-uit-80-russische-illegalestreaming-sites/?fbclid=IwAR053rEldXzW-145EPP2yXj0A6H1Pcazqg1ETueTJ1NqPzefdfFPWoXGtY>> [žiūrėta: 2020-02-12]
22. LRTK sėkmingai tęsia kovą su piratavimu internete. Prieiga per internetą: <<https://www.rtk.lt/lt/naujienos/lrtk-sekmingai-tesia-kova-su-piratavimu-internete>> [žiūrėta: 2020-02-20]
23. Nuo vilko ant meškos: po „Linkomanijos“ uždraudimo – įžūlios jos vagystės ir ciniškas atsakymas. Prieiga per internetą: <<https://www.alfa.lt/straipsnis/50372329/nuo-vilko-ant-meskos-po-linkomanijosuzdraudimo-izulios-jos-vagystes-ir-ciniskas-atsakymas>> [žiūrėta: 2020-02-10]
24. PIN diena mokyklose. Prieiga per internetą: <<https://www.latga.lt/pin-dienosmokyklose.html>> [žiūrėta: 2020-02-20]
25. Supreme Court sides with Rogers in illegal movie downloading case. Prieiga per internetą: <<https://www.ctvnews.ca/canada/supreme-court-sides-with-rogers-in-illegal-movie-downloading-case-1.4093981>> [žiūrėta: 2020-02-10]
26. Švietimo, Mokslo ir Sporto ministerijos patvirtinta pagrindinio ugdymo bendroji programa. Informacinės technologijos 8 priedas p. 1171 Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/ugdymoprogramos/8_Informacines_technologijos.pdf> [žiūrėta 2020-02-20]

AR TIKRAI PIRATAVIMUI LIETUVOJE ATĖJO PABAIGA? DABARTIS IR ATEITIES PERSPEKTYVOS

Santrauka

Piratavimas – opi problema, su kuria susiduria kiekviena valstybė. Valstybinėms institucijoms, sprendžiančioms dėl neteisėtai turinį platinančių svetainių veiklos mažinimo tenka sunki užduotis – suderinti autorių teisių gynimą su vartotojų interesais. Lietuvos radijo ir televizijos komisijos priimti sprendimai blokuoti tokias svetaines kaip filmai.in, torrent.ai bei linkomanija.net paskatino visuomenę diskutuoti kaip praktikoje veikia autorių teisių gynimo būdai. Šiame darbe apžvelgiama blokavimo ir kompensacijos dėl padarytos žalos išieškojimo samprata, teismų sprendimai dėl šių būdų taikymo bei kodėl jie neužkerta kelio piratavimui, taip pat, pasiūlomi nauji Lietuvoje dar nenaudojami būdai piratavimo problemai spręsti.

HAS PIRACY IN LITHUANIA REALLY COME TO AN END? PRESENT AND FUTURE PERSPECTIVES

Summary

Piracy is a serious problem that every nation faces. Public authorities deciding to reduce the activity of unlawful content distribution sites encounter a difficult task – balancing copyright protection with the interests of consumers. Decisions made by the Lithuanian radio and television commission to block sites such as filmai.in, torrent.ai and linkomanija.net have prompted public debate on how copyright protection works in practice. This article reviews the concept of blocking and compensation for damage caused, court decisions on the use of these methods and why they do not prevent piracy, also proposing new ways of dealing with piracy that has not been used in Lithuania.